

מוסדות הש"ס

מסורת הש"ס
עם הוספות

(א) עירובין דף טו., (ב) ברכות יא. ע"ש טו. ע"ש, (ג) כטוות דף ו: מו"ק טו. ע"ש (שמחות פ"ו:), (ד) נסוטה מד"א, (ה) עירובין כג., (ו) לקמן דף כו., (ז) עמוד ב, (ח) מועד קטן דף כא., (ט) [לקמן כו.], (י) [שם], (כ) שם, (ל) עין תרס' ב"ק נו: ד"ה בהדיא, (מ) ב"מ כט., (נ) [ע"ש].

—●—●—●—

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה טריד וכו' דאינו יכול:

—●—●—●—

תורה אור השלם
(א) וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִבְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁבְתְּךָ וּבְקוֹמְךָ: (דברים ג, יז)

(ב) וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ קָמָאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא יָבֹלּוּ לְעֶשֶׂת הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי אַהֲרֹן בַּיּוֹם הַהוּא: (במדבר ט, יז)

—●—●—●—

ליקוטי רש"י

אָמַר בבית סאתים.
אם היה היקפו יותר על בית סאתים אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות ואפילו נטעו מתחלה לכך דהוי מוקף לדירה [שם צט:].
משום דהוי דירה **שתשמישה לאויר**. לעולם שנטעו מתחלה לכך והיקף לדירה הוא אצל דירה זו אינה עשויה לנורך חוכה אלא לנורך אור שחוצה לה לדור שם שומרי השדות ועשויה להליל מן החמה ואין מטלטלין בדירה זו אלא בית סאתים כדמניא צ"ש ש"י (דף כב.) כלל אמר ר"ש בן אלעזר כל אור שתשמישו לדירה כגון דיר וסגר ומוקפה וחצר ואפילו יי כורים מותר וכל דירה שתשמישה לאיר כגון צורגין ששדות בית סאתים מותר יותר מבית סאתים אסור דלאו דירה הוא דעל כחו הוא דר שם [שם טז:]. אינה לדור צה תמיד אלא להסמוך צה שומרי השדה [שם ק:].
גבורה עשרה. דלאמרינן גור אסיק מחילתיו כל סביבותיו והרי הוא מוקף.
וכן בקע. אחד מנקיני הסלעים.
והוא בית אמות עד בית סאתים. האיל ושנת צאור מחילתיו נעשית ביתו וכולו בארבע אמותיו הוא הלכך מהלך את כולו וחוצה לו אלפים אמה, אצל אי היה טפי מבית סאתים אין מחילתיו מועילות לו שהיקף שאינו עשוי לדירה אינו מועיל אלא לבית סאתים, להכי נקט מארבע אמות ואילך דאם היה פחות מדי אמות מאי מהלך את כולו איכא ומחילתיו מאי מהני בלאו מחילה נמי מקום לכל אדם ד' אמות צפרק מי שהוליאורו (לקמן דף מה:).
ושיבירות מקיפות אותה. שהניח גבוליה סביב מלקצור ושגלים גבוהין יי עסקינן [שם טז:].
ובלכתך בדרך פרט לאחתך.
ואע"ג דחתן מן ארבע אמות לאו טריד דמריד בים דמריד הכי נמי דפטור וכי תימא ה"נ ^א והאמר ר' אבא בר זבדא אמר רב אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה ^ב חוץ מן התפילין שהרי נאמר בהן פאר הכא טריד טיירא דמצוה התם טריד טיירא דרשות ^ג והעוסק במצוה פטור מן המצוה מהכא נפקא מהתם נפקא דתניא ^ד ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו' אותם אנשים מי היו נושאי ארונו של יוסף היו דברי ר' יוסי הגלילי ר"ע

הישן תחת המטה

—●—

אלא אם כן אינו הוה אלא כשיעור צית סאתים כחצר המשכן ^ה ששיעור זה נתנו חכמים לכל היקף שאינו לדירה ואם גדול הוא מכאן הוי כרמלית ואין מטלטלין בו אלא צמוד ארבע אמותיו של אדם והאי כיון דצידים הוקף ולדירה אפילו הוא יותר מבית סאתים יטלטל ציה:
שתשמישה לאויר.

אינה עשויה דירה זו אלא לנורך אור שחוצה לה לשמור השדות ואינה חשונה דירה להחיר היקף גדול:
שבת בתל. קדש היום על האדם והוא צתל גצוה עשרה וקנה שם שציתמו:
והוא מארבע אמות עד בית סאתים. גדול הוא מארבע אמות אצל אינו יותר על צית סאתים:
וכן בקע. גומא העשויה מששת ימי צראצית ווליא"ה:
וקמה קצורה.

צאמצעה: ושבירות. גבוהות עשרה מקיפות אותה סביב כל הני מחילות יניחו להיקף צית סאתים ולא ליותר מכאן דלא נעשית לדירה הלכך מהלך את כולה למחר וחוצה לה אלפים דכל חללה האיל ושנת זה צאוריה מצעוד יוס היה כארבע אמות של מקום שציתה ולהכי נקט והוא מארבע אמות דאי לא היה יותר מארבע אמות מאי מהלך את כולה איכא בלא מחילות נמי ארבע אמות מקום שציתה איח ליה דהיינו ^א שצו איש תחתיו וחוצה להן אלפים אמה דכתיב אל יאח איש ממקומו ואסמוך רצון למילף מקום ממקום ומקום מניסה כו' כדאמרינן צעירובין (דף נא.).
ומל מוקף מחילות הוא דכל שגצוה עשרה אמרי גוד אסיק מחילות שלו והקף צהן את ראשו:
ושבירות מקיפות.
ואע"ג דאין עומדות צרות:
דעביד לאיה. למחילות השגלים צהולא ודפנא משצולת לשצולת עד שאגזן וגדלן **יחד** סביב ומחזיקות זו את זו:
מתני' **שלוחי מצוה**. הולכי דדרך מנוה כגון ללמוד ^ב תורה ולהקציל פני רצו ^ג ולפדות שצויס:
פטורין מן הסוכה.
ואפי' צשעת חנייתן: גב' בשבתך **בביתך פרט לעוסק במצוה**. שאינו חייב צקריאת שמת ולקמן מפרש

מאי משמע:
ובלכתך בדרך פרט לאחתך.
ואע"ג דהוא נמי צמנוה טריד אינטריכי להו מרי קראי דאי הוה כתיב חד כיון דחתן לאו צהדיא כתיב צקרא הוה אמינא לא פטר הכמוצ אלא טורח ועושה מלאכת מנוה צידים או מהלך למנוה אצל חתן שהוא יושב וצטל ואינו עוסק אלא טריד צמחצצת צעילה לא פטר הכמוצ הלכך מקרא יחירא אשמעינן דפטור מק"ש דטריד צמחצצת צעילה:
מאי משמע. מהני קראי פרט למנוה:
בי דרך. הולך דדרך סחורה:
מי לא עסקינן בו'. וכי אינך יכול לכלול צמקרא דרך מנוה עם הרשות והא דרך סתמא כתיב ומשמע נמי דרך מנוה וקאמר רחמנא ליחייב לקרות:
אם בן. דצדרך מנוה נמי קאי לכמוצ צלכת דדרך:
טריד. לצו טרוד צמחצצת צעילה ומסתצצרא כי פטריה קרא משום טיירא פטריה ^א ואינו יכול לעסוק צשנים כאחד:
כונם אלמנה לא טריד. ויכול לקיים את שתייהן:
אי משום טיירא בו'. האי דפריך משמע ליה דטרדתו פוטרתו לפי שאינו יכול לכון את לצו והלכך אפי' טצעה ספינתו דטרוד צנערו ליפטר:
שנאמר בהן פאר. כדלקמן ^ב ואצל לאו צר פאר הוא וכשמתפאר מראה צעמנו שאינו אצל:
חתן טריד טיירא דמצוה. ואשמעינן קרא דלא מיחייב להסיר דעתו ממחצצת מנוה ראשונה צצציל זו הצאה עליו אלא יעסוק צראשונה ויתן לצו להיות צקי דצצר:
טיירא דרשות. שאף על פי שהוא חייב לנהוג אצילות של נעילה רחילה וסיכה ^ג להראות כבוד ממו אינו חייב להצטער:

והעוסק במצוה דפטור במצוה מהכא נפקא. משצתך צציתך:
ויהי אנשים וגו'. צפסח מדצצ ^א קרא צשנה השנית ליציאת מצרים:

פרק שני

סוכה כה.

קמה קצורה ושבירות מקיפות אותה.
אע"ג דמוקי לה צמסקנא דעציד לה צהולא ודפנא לא שייך כאן לאקשווי אי הכי ניטלטל צכולה כדחקשי לעיל דהתם צאלין המסכך על הארץ שיש בו סכך וחשיצ כמוקף לדירה אצל הכא ליכא סכך אלא אורר ואפי' הקיף ולצסוף פתח לא חשיצ מוקף לדירה כדאיחא פרק עושין פסין ^(עירובין דף מד:):
שלוחי מצוה. הולכי דצצר מנוה כגון ללמוד תורה או להקציל פני רצו ולפדות שצויין פטורין מן הסוכה ואפילו צשעת חנייתן כך פי' צקונטרס וכן משמע צגמרא ^א דקאמר הולכי לדצר מנוה פטורין מן הסוכה צין ציוס וצין צלילה ומשמע **אע"פ** שאין הולכין אלא ציוס דאי דאולי ציממא וצלילה אפי' לדצר הרשות נמי פטירי כדקתני צצרייתא ^ב ועוד עוצדא ^ג דרצ חסדא ורצה צר רצ הונא דגנו ארקתא דסורה ^ד ותימיה אם יכולין לקיים שניהם אמאי פטורין דאטו אדם שיש לו יציית צצגדו ותפילין צראשו מי מיפטר צכך משאר מנות וצפ' אין צין המודר ^(גדרים ד' לג:) גצי המודר הנאה דמחזיר לו אצידתו **אע"פ** דמהני ליה פרוטה דרצ יוסף משום דלא שכיחא ואי כל זמן שאצידה צציתו מיפטר מלמיתצ ריפתא לעני אם כן שכיחא היא אלא ודאי ^א לא מפטר אלא צשעה שהוא עוסק צה כגון טלית של אצידה ושוטמה לנורכה ^ב או צהמה שנותן לה מזונות דלא שכיחא צצאותה שעה יצא עני לשאול ממנו ונריך לומר דהכא נמי איירי צכי האי גוונא דאי מיטרדי צקיוס מנוה סוכה הוו מצטלי ממנו ^א:
ובלכתך בדרך פרט לאחתך.
ואף על גב דהוא נמי צמנוה טריד אינטריך מרי קראי דאי הוה כתיב חד כיון דחתן לאו צהדיא כתיב צקרא הוה אמינא לא פטר הכמוצ אלא טורח ועושה מנוה צידים או מהלך צמנוה אצל חתן שהוא יושב וצטל ואינו עוסק אלא מחשצ צצעילה לא פטר הכמוצ הלכך מקרא יחירא אשמעינן דפטור מק"ש דטריד

צמחצצת צעילה כך פי' צקונטרס וסוגיא דשמעתין משמע דמוצלכתך דדרך ממעט האי דצמנוה קא עסיק וצשילהי פ"ק דצרכות (דף נא.) הגרסא להפך דגרס התם ^א צצצתך פרט לחתן וצלכתך דדרך פרט לעוסק צמנוה וגירסא זו נראה דהכי משמע קרא צצצת **דיך** הוא דמיחייצת צק"ש ולא צצצת דמנוה שאתה יושב ומחשצ צצעילת מנוה וצלכתך ממעט עוסק צמנוה דמשמע צלכת **דיך** ולא צלכת מנוה ומחתן לא הוה ידעינן שאר עוסק צמנוה דדלמא שאני חתן שאין נקל לו כל כך להסיר הטיירא מלצו **אע"פ** צצטיירא דרשות מיצעי ליה לימוציה דעתיה ולהסיר מחשצת טרדתו:
שהרי נאמר בהן פאר. לקמן ^ב צשמעתין מפרש מדקא אמר ליה רחמנא ליחוקאל פארך חצוש עליך את הוא דמיחייצת אצל כולי עלמא פטירי והא דמשמע לישנא ^א שהטעם חלוי משום דאיקרו פאר ואצל לאו צר פאר הוא וכשמתפאר מראה צעמנו שאינו אצל לא אתא למימר אלא דלא ילפינן מהכא לפוטרו משאר מנות דשאני תפילין דאיקרו פאר וא"ת ומאי שנא גצי תפילין דאמרינן דדוקא ליחוקאל קאמר ליה ולא לשאר אצלים וגצי חלמוד תורה אמרינן פ"ק ^ב דמועד קטן (דף טו.) אצל אסור צת"ת מדאמר ליה רחמנא ליחוקאל האנק דוס דעצדי שאר אצלים כיחוקאל ויש לומר דצדצרי תורה ששינה צו הכמוצ מכ"ע איח לן למימר משום דאצל אסור צצצרי תורה אצל צתפילין אמאי הונרך לומר לו שיניח תפילין אם לא צצציל שהייתי צצור לאוסרו:
מישאל

הכי קרא צשנה השנית ליציאת מצרים:

הכי קרא קמה דכיון דעוסק צמנוה לא כתיב צקרא צצדיא אלא מיעוטא צעלמא הוא דקא דרשינן מצינך וממעטינן מיניה עוסק צמלאכת מנוה דאיכא טריא אצל חתן דטריא דמחצצת צעלמא הוא שמתצב על עסק צחוליס אי לאו קרא יחירה לא אשמעוט.
הכונם את הבתורה פטור. שטרוד צמחצצת צעילת מנוה.
בי דרך. צצצתך וצלכתך הוקשו לדך.
מי לא עסקינן בו'. כלומר מנלן דצדךך רשות לחודא איירי קרא הא קרא דךך סתמא כתיב וממילא משמע נמי מיניה דךך מנוה ואפילו הכי אמר רחמנא ליקרי [ברכות יא.].
שנאמר בהן פאר. פארך חצוש עליך (יחוקאל כד) ואצל מעולל צעפר קרטו וראשו ואין זה פאר לתפילין [כתובות יז:].
טריד טיירא דמצוה. וכיון דאין מיעוט צעלמא דרשינן פרט לחתן מסמיךך אם ממעטת מיניה טריא דמנוה [ברכות שם].

עין משפט

גר מצוה

בר א מיי' פט"ז הל' ד ופכ"ז הלכה ד מהלכות שבת ופ"ז מהל' עירובין הלכה ד סמג לאוין סה ועשין דרצנן א טוש"ע א"ח ס' שלו סעיף ב:
בה ב מיי' פ"ד מהל' ק"ש הלכה ח סמג עשין יח טוש"ע א"ח ס' ע סעיף ג:

בו ג מיי' פ"ד מהלכות אצל דרצנן ב טוש"ע א"ח ס' לח סעיף ה וטוש"ע י"ד ס' שפ סעיף א וס' שפח סעיף א:

—●—●—●—

רבינו חננאל

יותר מבית סאתים.
ושענינן התם כדקתני טעמא משום דהויא תשמישתיה לאויר.
כלומר אין שם בית וכל דירה שתשמישה לאויר אין מטלטלין בה יותר מבית סאתים ת"ש שבת בתל שגבוה כו' פשוטה היא:
מתני' **שלוחי מצוה** פטורין מן המצוה.
מנא לן דתי'ד שבבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן ודייקי' מדהוה ליה לקרא למיכתב ובלכת בדרך דמשמע אע"ג דאזיל לדבר מצוה חייב וכתב בלכתך במשמע בלכת בדרך דהוא רשות מיחייבת למקרי ק"ש אבל בלכת דמצוה פטירת ש"מ העוסק במצוה פטור מן המצוה אחרת.
הא דתניא פרט לחתן והוא דכנס בתולה דטריד טירדא של מצוה ולפיכך פטור אבל מאן דטריד טירדא דרשות כגון שטבעה ספינתו וכיוצא בו חייב בכל מצות ואפי' אבל חייב דאמר מר אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה חוץ מן התפילין מפני שנא' בהן פאר והני מיילי ביום ראשון בלבד וכן הכונם את האלמנה חייב לקרא ק"ש.
הא מהתם נפקא ויהי אנשים אשר היו טמאים וגו' נושאין ארונו של יוסף היו דברי ר' יוסי הגלילי

—●—●—●—

הגהות וציונים

א יש להוסיף דבתיב שבו (בארות המים):
ב בדפו"ר איתא לאמר ובתוס' העתיקו לאמר:
ג נדצ"ל בפסח דתניא איירי קרא:
ד צ"ל מעובדא (בארות המים):
ה [צ"ל פמצותן (דפו"ר וכ"ה בתוס' הרא"ש):
ו] צ"ל לישנא דרש"י (בארות המים):
ז] צ"ל **פרק בתרא**:

—●—●—●—

לעזי רש"י

ווריא"ה. פירוש נקט, גומא.
אחד מנקיני הסלעים (רש"י עירובין דף טו ע"א ד"ה וכן נקט ועיין רש"י מגילה דף יט ע"א ד"ה גממיות וקידושין דף סא ע"א ד"ה נאגני ורש"י איוב ג, ו).